

'evladi kervelayme, be gunayime, ayvo zulumo, cinayeto'*

* *Kerbelanın soyundanız, günahsızız, zulümdür, cinayettir*
-Seyit Rıza (idam günü darağacında)

CENGİZ FERAH

Meclis kürsülerinde halen devam eden hararetli tartışmaların ortasında, "demokratik açılım"ın dillerden düşmediği bugünlerde, Alevi toplumunun da 200 bin kişinin üzerinde bir nicelikle Kadıköy'e toplanması, akla yine resmi ideoloji tartışmalarını getiriyor. Bir taraftan hükümet yetkilileri "herkese daha fazla özgürlük" şiarını ortaya atarken, diğer taraftan CHP'nin genel başkan yardımcısı Onur Öymen, 1938'de Dersim'de yaşananlara inkarcı ve faşizan bir pencereden bakmaya devam ediyor. Bu faşizan tutumu ile birlikte CHP kendi içinden istifa sesleriyle hareketlenirken, milletvekilleri toplantı salonlarından, bu faşizan tutumu eleştirmek için kovulurken, diğer taraftan İzmir'de DTP konvoyuna saldıranların CHP destekli olduğu söyleniyor. Yine "açılım" tartışmalarının ortasında MHP'li faşistlerin, Çanakkale'de Kürt ailelerine saldırması, faşist kesimler tarafından kin ve nefretin alanlara pompalandığının en açık göstergelerinden biri olarak karşımızda duruyor. Peki 1938'in bize sunduğu nedir, resmi ideoloji sözcüleri neyin derdindedirler ve ezilen halkların özgürlüğü adına ortaya konulan çözüm veya çözümsüzlük ne ifade etmektedir?

"Kürt kardeşlerimin ... hürriyeti ve refah ve ilerlemesinin vasıtalarını sağlamak için sahip olmaları gereken her türlü hak ve imtiyazların verilmesine tamamen taraftarım." (Cemilpaşazade Kasım Bey, 16 Kasım 1919)¹ diyordu Mustafa Kemal, Kürt ağa, bey ve şeyhlerine telgraflarında, Cumhuriyet kurulmadan önce. Telgrafta verdiğimiz örnekleri çoğaltabiliriz, yalnız daha önemli olan Cumhuriyet sonrasındaki ortak dil, ortak tarih, ortak kültür ve Türklük aidiyetine zorlama veya Türk mensubiyetine dayandırılmanın, başlangıç aşamasında Kürtlerin gönlünü ferah tutma çabalarıydı Mustafa Kemal'in yaptığı. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte ise Kemalizmin ulusçuluğunu bir başka ifade ile ulus ve üniter devleti oluşturma çabasına girilecek, 1919'larda Kürtler hakkında söylenen bu samimiyetsiz sözlerin tarihini arka bahçesine kanla yollanacaktı.

1937 yılına kadar Dersim halkı geleneksel olarak özerk bir yaşam sürmüştür. Yani 37'de hukuken olmasa bile fiilen TC topraklarına bağlı

olmayan, bir anlamda kurtarılmış bölge niteliğindeki bir Dersim mevcuttur. Osmanlıdan bu yana süregelen baskıcı politikalar, 1923'ten sonra da kendini hissettirmiş, özellikle genç Kemalist rejimin filizlenmesiyle asimilasyon politikaları had safhasına ulaşmıştır. 30 Temmuz 1937'de Dersim generali sıfatıyla Seyit Rıza İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı bir mektupta şunları dile getiriyor: "Yıllardan beri Türk hükümeti, Kürt halkını asimile etmeye çalışmakta ve Kürt dilinin gazete ve yayınlarını yasaklayarak, anadillerini konuşanlara eziyet ederek Kürdistan'ın bereketli topraklarından gidenlerden büyük bir bölümünün telef olduğu Anadolunun çorak topraklarına zorunlu ve sistemli göçler düzenleyerek, bu halka zulüm etmektedir... Zindanlar yumuşak başlı Kürt halkı ile dolup taşıyor, aydınlar kurşuna diziliyor, asılıyor ya da Türkiye'nin tecrit edilmiş bölgelerine sürgün ediliyor."

Aradan 70 küsur yıl geçmesine rağmen Kürt ve Alevi halklarının benzer söylemleri olduğunu hatırladığımızda aslında Cumhuriyet tarihinin işgalci asker devletinin ulus devlet anlayışını yerleştirmeye çalışırken, kendinden olmayanlara karşı yani devletin milletinden ve mezhebenden olmayanlara karşı uygulamış olduğu asimilasyon bir başka deyişle Türkleştirme ve Sünnileştirme politikasının ne kadar vahim ve vahşi olduğu ortaya çıkacaktır.

'Peki neden Dersim?' sorusunun yanıtını üç ana başlıkta toplayabiliriz: 1) Dersim'in Kürt kimliğinin TC devletinin ulus devlet anlayışıyla birebir zıtlık teşkil etmesi ve oligarşik devletin Türk olmayan halklara yaşama şansı tanımaması. 2) Dersim'in Alevilik kültürünün İslamiyetteki kurumsal Sünnilik anlayışıyla birebir zıtlık teşkil etmesi, Alevilik kültürünün Sünniliğin aksine tamamen halka dayanan bir özellikte olması. 3) Dersimlilik kimliğinin, yani Cumhuriyetin çok daha gerisinden beri geleneksel anlamda özerk yaşayan Dersim halkının, topraklarında asker devlete dair niteliklere kapalı bir yapıda olması. Şunun altını kuvvetlice çizmek gerekir ki Dersim sadece Cumhuriyetle birlikte değil Cumhuriyetten önce de Osmanlıyla sorunların şiddetle yaşadığı bir yer özelliği göstermektedir. 1877'den 1930'lara Dersim aşiretlerini ıslah ve imha amaçlı, 11 kapsamlı askeri seferin tarih kayıtları

'Peki neden Dersim?' sorusunun yanıtını üç ana başlıkta toplayabiliriz:

1) Dersim'in Kürt kimliğinin TC devletinin ulus devlet anlayışıyla birebir zıtlık teşkil etmesi ve oligarşik devletin Türk olmayan halklara yaşama şansı tanımaması.

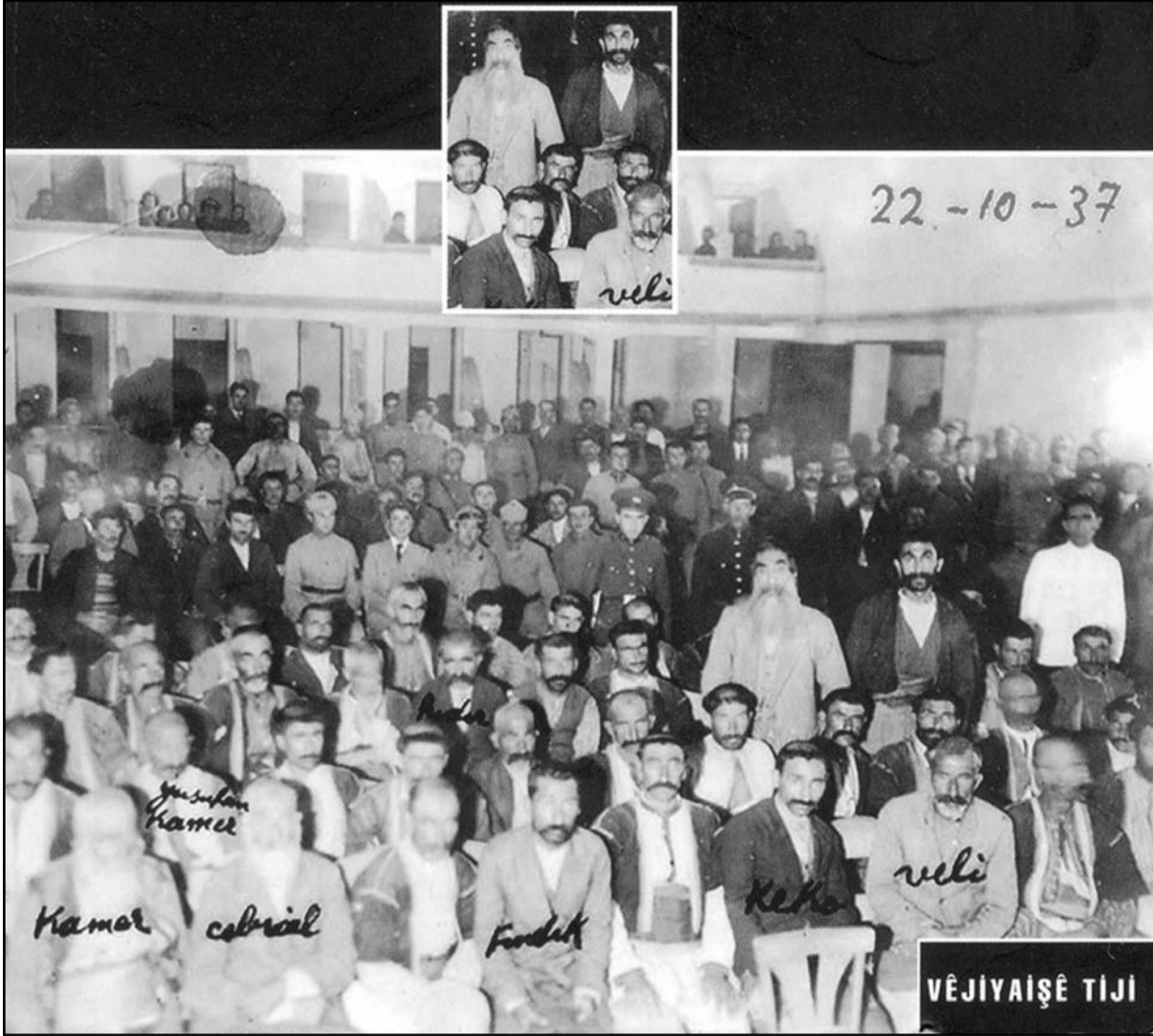
2) Dersim'in Alevilik kültürünün İslamiyetteki kurumsal Sünnilik anlayışıyla birebir zıtlık teşkil etmesi, Alevilik kültürünün Sünniliğin aksine tamamen halka dayanan bir özellikte olması.

3) Dersimlilik kimliğinin, yani Cumhuriyetin çok daha gerisinden beri geleneksel anlamda özerk yaşayan Dersim halkının, topraklarında asker devlete dair niteliklere kapalı bir yapıda olması.

rına geçtiği görülür. Yani Kemalist Cumhuriyet 1937'de Dersim'in üzerine, dizginlenmesi mümkün olmayan bir kurtarılmış bölgeyi kendine göre evcilleştirmek veya işgal etmek amacıyla gitmiştir.

Ulus devletin altyapısı nasıl hazırlanmıştır? Bu sorunun yanıtı için 19 Eylül 1930'da adalet bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un, yani "Türk olanın en kötüsü, Türk olmayanın en iyisinden iyidir" diyen faşist adalet bakanının *Milliyet* gazetesindeki sözlerine kulak verelim: "Türk bu ülkenin yegane efendisidir, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır: hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost düşman hatta dağlar hakikatı böyle bilsinler." Mahmut Esat Bozkurt'un, Mustafa Kemal'in öğrencisi olduğunu hatırlatmakta yarar var. Fransız muhabiri Maurice Perno, Mustafa Kemal ile yaptığı mülakatı *Revue du Monde* dergisine aktarırken şunları söylüyor: "Türk milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır, demek istiyorum. Dinimiz -biz-zat hakikate nasıl inanıyorsam buna da böyle inanıyorum- şuura (akla) muhalif, terakkiye (ilerlemeye) mani hiçbir şey ihtiva etmiyor..."² Bu iki meseleyi birleştirdiğimiz zaman yani Türkiye'de ari bir Türk ırkı yaratma ve Türk olmayana yaşama şansı vermeyen inançla, sünnilik dinini kurumsal olarak ele alıp, devletin resmi sünnilerini yaratma çabasını birleştiresek Dersim meselesini daha iyi anlamış oluruz. O dönem resmi ağızlardan da söylendiği gibi Dersim Kürt ve Alevi kimliğiyle, ulus devletin önündeki en büyük engeldir.

Kemalist dinin yani resmi ideolojinin 1937'de

daha da kuvvetle başlattığı işgal, 1938 sonunda resmi rakamlara göre 6.000, döneme birebir tanıklık etmiş Dersimlilere göre ise 80.000'den fazla Kürt ve Alevinin öldürülmesiyle sonuçlanmış, Seyit Rıza başta olmak üzere Dersim halkının önderleri darağaçlarına yollanmıştır. Toplumun homojenitesini bozmak için yapılan çalışmalar doğrultusunda Kürt-Alevi kız çocukları çok küçük yaşlardan itibaren memleketlerinden uzaklaştırılmış, Türk soyundan gelenlerle evlenmeleri ve bu sayede asimilasyonun, Kürt-Alevi kültür tahribatının da bir şekilde hızlanması sağlanmıştır.

"Uygarlık ve bilim insanlığın ortak mirasıdır. ve birbirlerinden alımlar yaparak ilerlerler. Bağımsızlığa kavuşan ülkelerde bir tersinden merkezilik, Asya ve Afrika tipi merkezilik oluşturma çabasına girişildi. Bağımsızlığa yeni kavuşan ülkelerin elitleri (yönetici - ki bunlar batının rahle-i tedrisinden geçmişlerdi) kendi geçmişlerini yüceltip, asıl uygarlığı yaratanın kendi atalarını olduğunu ileri sürerek, Avrupa merkezizetçiliği ve milliyetçiliğini tersinden üretme yoluna gittiler. Hayali bir şanlı geçmiş yaratma zorlamasına giriştiler ve yarattıkları ideolojik mistifikasyon, kitlelerin bilincini manipüle etmek, yanılsama yaratmak içindir. Böylece emperyalizmin yerli adamları olduklarını kitlelerin gözünden uzaklaştırmak mümkün olmuştu. Zira her alanda batıyı kopya ediyorlardı."³ Fikret Başkaya'nın burada anlattıklarının yukarıda anlatılanlara özet teşkil edeceği, geleceğe de ışık tutacağı kanısındayım. Kaldı ki resmi devlet ideolojisi sadece 38'de Dersim jenosidi ile bitmemiştir elbette. Daha sonraki dönemlerde Maraş'ta, Sivas'ta, Çorum'da, Gazi'de ve Malatya'da yaşananlar da halklara yaşama şansı vermemenin ve kalanların üzerindeki asimilasyon politikalarının en belirgin ve kanlı örnekleridir. Tarih içerisinde çoğu zaman, Türkiye'nin ezilen bütün halklarıyla omuz

omuza ilerleyen Türkiye sosyalist hareketinin en dinamik zamanlarında, Kürt-Alevi hareketinin de yükselmesi tesadüfi değildir. Türkiye sosyalist hareketi ile ezilen halkların özgürlük hareketi birlikte ilerlemiştir ve Maraş'ta, Gazi'de yaşananlara karşı resmi ideoloji karşısında beraber direnmiştir. Resmi ideoloji 1980'de cuntacı zihniyetini bütün açıklığıyla hissettirmeye devam etmiş, Diyarbakır cezaevi, yapılan işkencelerle dünyanın en vahşi 10 cezaevi içine girmiştir. 80 öncesi yükselen Türkiye sosyalist hareketi de yine 80 sonrasında Kürt özgürlük mücadelesinde kendini hissettirmiş, halkların kimlik savaşını devam ettirmeyi başarmıştır. 2 Temmuz'da Sivas'ta yaşananlar, Kürt halkının verdiği 17 bin faili meçhul, Botaş kuyularında asitle yakılan binlerce insan, Uğur Kaymazlar, Ceylan Önkollar, polis sorgusunda işkenceden ölenler, Engin Çeberler, hapisanelerde ölüme terkedilenler, Güler Zereler, Erol Zavarlar... Resmi ideoloji faşizminin, tek ulus, tek mezhep, tek bayrak, tek kültür ve üniter bir devlet yaratmanın, kitleleri birer sürü haline getirmenin günümüze yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün bu yaşananların yanında Dersim halkının torunlarının kavgaya devam ettiğini söylemek abes olmayacaktır. Kart-kurtçu bir ülkenin meclisinde, onlarca sene sonrasında, Kürt açılımının tartışılması, hükümet sözcülerinin tarafından söylendiği gibi AKP'nin değil, Kürt özgürlük hareketinin katettiği mesafedir. AKP de yerleşik düzenin ve resmi ideolojinin partisidir ki, bunun sınırlarının çok da dışına çıkması mümkün değildir. Zaten düzenin, demokratik açımdan bahsederken yaptığı şey **Sosyalist Demokrasi** gazetesini kapatmak, resmi ideolojiyi eleştirdi diye Özgür Sevgi Göral'ı, Yıldız Teknik Üniversitesine kapısına koymak, Güler Zere'ye özgürlük pankartı açtı diye kitlelere ceza yağdırmaktır. Bu süreçte ülkeye giriş yapan barış elçilerini karşıla-

Belki de yeni Sivaslar, yeni Maraşlar hazırlamak için sokaklara itelenenler, sokakları nefret söylemlerinin merkezi haline getirirken; yaşananlar, ezilen halklar ile birlikte mücadele için bütün sosyalist devrimcilere bir uyarı niteliği taşıyor. Egemenlerin, resmi ideolojinin, kan üzerine kurduğu kırmızısına karşı, sosyalizmin ve ezilen bütün halkların, enternasyonalizm kavgasının bayrağındaki kızıl, insanlığı daha güzel bir dünya uğruna kavgaya çağırmaktadır.

yan yüzbinlerin, eşit yurttaşlık isteği ile diyanet işleri başkanlığının sünnilik politikalarına karşı Kadıköy'de toplanan 200 bini aşkın Alevinin sesine kulak vermek, sokaktan yükselen sesi iyi algılayabilmek Türkiye sosyalist hareketi için de hayati önem taşımaktadır. Halk dağdan inen çocukları için davul zurnalı karşılamalar yapmıştır, halk Onur Öymen'e karşı "Ergenekoncu CHP", "CHP munzurda boğulacak" sloganlarını atmıştır, Halk Sünnilik'in devletin mezhebi olarak kullanılmasına karşı "eşit yurttaşlık" talebini yükseltmiştir ve elbetteki Dersimlilerin çocukları kavgaya devam etmektedir. Öte taraftan ise CHP ve MHP gibi faşist partilerin söylemlerinin, insanları kendinden olmayanlara karşı nefrete sürüklediği, İzmir'de, Çanakkale'de yaşananlardan sonra bütün vehametiyle karşımıza çıkıyor. Belki de yeni Sivaslar, yeni Maraşlar hazırlamak için sokaklara itelenenler, sokakları nefret söylemlerinin merkezi haline getirirken; yaşananlar, ezilen halklar ile birlikte mücadele için bütün sosyalist devrimcilere bir uyarı niteliği taşıyor.

Egemenlerin, resmi ideolojinin, kan üzerine kurduğu kırmızısına karşı, sosyalizmin ve ezilen bütün halkların, enternasyonalizm kavgasının bayrağındaki kızıl, insanlığı daha güzel bir dünya uğruna kavgaya çağırmaktadır. Kurtuluşumuz celladımıza aşık olarak değil, Seyit Rıza gibi celladımızı iterek, darağaçlarına korkusuzca yürüdüğümüzde gerçekleşecektir. Pir Sultan'dan, Bedrettin'e; Demirci Kawa'dan, Necdet Adalı'ya ve bizlere kadar süren bu kavga elbetteki halkların özgürleşmesi ile ve nihai anlamda sosyalizmin zaferiyle sonuçlanacaktır.

NOTLAR

¹ Temel Demirel, "Mustafa Kemal'in Kürtlerin Özelliklerine ve Haklarına Saygı Vaatleri", **Devrim Yolunda Kurtuluş**, Nisan 2009, s.49.

² **Akşam** Gazetesi, 11 Şubat 1924.

³ Fikret Başkaya, "Dünyaya Sömürgecilerin Gözüyle Bakmak", **Çığırından Çıkmış Bir Dünya**, Özgür Üniversite Yayınları, Nisan 2004, s.19-41.